

פרק א

א. דְּבַר ה' אֲשֶׁר הָיָה אֶל יוֹאֵל בֶּן פְּתוּאֵל:
 ב. שָׁמְעוּ זֹאת הַזְּקֵנִים, וְהֶאֱזִינוּ כָּל יוֹשְׁבֵי
 הָאָרֶץ - הַקְּשִׁיבוּ זַקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְכָל הָעָם
 לְשִׁאלָתִי,
 ה. הֲהִיְתָה זֹאת בֵּימֵיכֶם וְאִם בֵּימֵי אֲבוֹתֵיכֶם -
 הָאִם הִיא כַּדְּבַר הַזֶּה (שִׁישָׁאל לְהִלֵּן) בֵּימֵיכֶם אוֹ
 בֵּימֵי אֲבוֹתֵיכֶם ?
 ג. עֲלֶיךָ - עַל גְּזִירָה זוֹ,
 (גְּזִירַת 4 מֵינֵי הָאֲרֶבָה שְׂבָאוּ עַל הָאָרֶץ)
 לְבַנְיֵיכֶם סִפְרוּ, וּבַנְיֵיכֶם לְבַנְיֵיהֶם, וּבַנְיֵיהֶם לְדוֹר
 אַחֵר - מִדּוֹר לְדוֹר סִפְרוּ עֲלֶיךָ,
 ד. יִתֵּר הַגֹּזֵם, אֲכַל הָאֲרֶבָה - מֵה שִׁוְתִיר
 הַגֹּזֵם (מִיֵּן אֲרֶבָה) מֵהַתְּבוּאָה - יֹאכַל הָאֲרֶבָה,
 וְיִתֵּר הָאֲרֶבָה, אֲכַל הַיֵּלֶק, וּמֵה שִׁוְתִיר
 הָאֲרֶבָה יֹאכַל הַיֵּלֶק, (מִיֵּן אֲרֶבָה),
 וְיִתֵּר הַיֵּלֶק, אֲכַל הַחֲסִיל - וּמֵה שִׁוְתִיר הַיֵּלֶק
 יֹאכַל הַחֲסִיל, (מִיֵּן אֲרֶבָה),
 ה. הַקִּיצוּ שְׂפוּרִים וּבְכוּ - הַתְּעוֹרְרוּ שְׂכוּרִים
 מִשְׁנַתְּכֶם - וּבְכוּ כִּי לֹא תִמְצְאוּ יַיִן,
 וְהִילְלוּ כָּל שְׁתֵּי יָיִן - תִּילְלוּ כָּל שׁוֹתֵי הַיַּיִן,
 עַל עֲסִיס - עַל הַיַּיִן,
 פ. כִּי נִכְרַת מְפִיכֶם - שִׁיכַרְתֶּם מִפִּיכֶם, בְּגַלַּל
 הָאֲרֶבָה שִׁיאֲכַל אֶת כָּל הַגִּפְנִים.
 ו. כִּי גוֹי עָלָה עַל אֲרָצִי - הַתְּאֲסִפּוּת גְּדוּלָה שֶׁל
 אֲרֶבָה, עֲלָתָה עַל הָאָרֶץ,
 עֲצוּם וְאִין מִסֹּפֶר - רַבִּים מְאֹד, עַד שֶׁאֵי
 אֶפְשָׁר לְסַפֵּר אוֹתָם,
 שְׁנָיו שְׁנֵי אֲרִיָּה - שִׁנֵּי הָאֲרֶבָה יִשְׁחִיתוּ הַכֹּל,
 כְּשִׁנֵּי הָאֲרִיָּה,
 וּמִתְלַעוֹת לְבִיא, לוֹ - וְשִׁינִיִּים טוֹחֲנוֹת
 הַמְּכַלּוֹת הַכֹּל, כְּמוֹ הַשְּׁנִיִּים הַטוֹחֲנוֹת שֶׁל
 הָאֲרִיָּה.
 ז. שֶׁם גִּפְנֵי, לְשִׁמָּה - יִשִּׂים הָאֲרֶבָה אֶת
 הַגִּפְנִים, לְהִיּוֹת שׁוּמְמִים מִפִּירוֹת,
 וְתִאֲנָתִי לְקַצֶּפָה - וְאֶת הַתְּאֲנִים שִׁיכְלוּ, כְּמוֹ
 הַקִּצָּף שֶׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם שְׂכַלָה בַּמַּהִירוֹת,
 חֲשָׁף חֲשָׁפָה וְהִשְׁלִיךְ - אֶף אֶת קְלִיפַת
 הַגִּפְנִים, יִקְלַף הָאֲרֶבָה - וְהִשְׁלִיךְ,
 הַלְּבִינּוּ שְׂרִיגֵיהָ - וְעִ"כ הַעֲנַפִּים יִשְׁאָרוּ לְבָנִים
 לְלֹא קְלִיפָה.
 ח. אֶלִי - קוֹנְנוּ קִינָה,
 כְּבַתּוּלָה חֲגֹרֶת שֶׁק, עַל בְּעַל נְעוּרֶיהָ - כְּבַתּוּלָה
 הַחוּגְרֶת שֶׁק, בְּאֲבִלָה עַל בְּעַל נְעוּרֶיהָ.
 ט. הַכְּרַת מִנְחָה וְנִסְדָּךְ מִבֵּית ה' - יִכְרַת מִבֵּית
 ה', מִנְחָה וְנִסְדָּךְ, (שֶׁהַכֹּל אֲכַל הָאֲרֶבָה)
 אֲבָלוּ הַכְּהֵנִים מִשְׂרָתֵי ה' - לִכּוֹן, אֲבָלִים
 הַכְּהֵנִים מִשְׂרָתֵי ה'.

י. שְׂדֵד שְׂדָה - תְּבוּאָת הַשְּׂדָה, תִּשְׁדַּד עִ"י
 הָאֲרֶבָה,
 אֲבָלָה אֲדָמָה - תִּשְׁחַת הָאֲדָמָה,
 כ. כִּי שְׂדֵד דָּגוֹן, הוֹבִישׁ תִּירוֹשׁ, אֲמַלֵּל יִצְהָר - כִּי
 הָאֲרֶבָה יִשְׁדוּד אֶת כָּל הַדָּגוֹן, יִתִּיבֵשׁ הַיַּיִן, (שלא
 יִהְיֶה יַיִן), וְיִכְרַת הַשֶּׁמֶן.
 יא. הַבִּישׁוּ אֲפָרִים - רֵאוּי לְכֶם הָאֲכָרִים -
 לְהַתְּבַיֵּשׁ,
 הִילְלוּ כְּרָמִים - רֵאוּי לְכֶם הָעוֹבְדִים בְּכֶרֶם -
 לִלְלָה,
 עַל חֲטָה וְעַל שְׁעָרָה - עַל הַחִיטָה וְהַשְּׁעוּרָה
 שֶׁתִּחְסַר וְתִאֲבֵד מֵהַשְּׂדָה,
 כ. כִּי אֲבָד קִצִּיר שְׂדָה - שֶׁתִּאֲבֵד מֵהַשְּׂדָה עֲבוּדַת
 הַקִּצִּירָה. (שֶׁלֹּא יִהְיֶה מֵה לְקַצוֹר)
 יב. הִגְפְּנוּ הוֹבִישָׁה - הִגְפְּנוּ יִבְשָׁה,
 וְהִתְאַנְּה אֲמַלְלָה - וְהִתְאַנְּה נִכְרַתָה,
 רְמוֹן גַּם תִּמְרָה וְתַפּוּחַ, כָּל עֲצֵי הַשְּׂדָה, יִבְשׁוּ -
 פִּירוֹת הַרִימּוֹן, הַתְּמָר, הַתְּפּוּחַ וְכָל עֲצֵי הַשְּׂדָה
 יִבְשׁוּ וְלֹא יִתְנוּ פִּירוֹתֵיהֶם,
 כ. כִּי הַבִּישׁ שְׁשׁוֹן מִן בְּנֵי אָדָם - תִּיבֵשׁ וְתִפְסַק
 הַשְּׂמֵחָה מִבְּנֵי הָאָדָם בְּאָרֶץ.
 יג. חֲגְרוּ וְסִפְדוּ הַכְּהֵנִים - חֲגְרוּ עַל מִתְנִיכֶם
 שָׂקִים, וְעִשׂוּ מִסַּפֵּד הַכְּהֵנִים,
 הִילְלוּ מִשְׂרָתֵי מְזֻבַּח - תִּילְלוּ הַכְּהֵנִים
 הַמְּשֻׁרְתִּים בְּמִזְבַּח ה',
 באו לינו בשקים משרתי אלהי - תלונו
 בשקים, משרתי ה' שבמקדש,
 כ. כִּי נִמְנַע מִבֵּית אֱלֹהֵיכֶם מִנְחָה וְנִסְדָּךְ - כִּי
 הָאֲרֶבָה אֲכַל הַתְּבוּאָה כּוֹלָה, וְאִין מִנְחָה וְיַיִן
 לְנִסְדָּךְ בְּבֵית ה'.
 יד. קִדְשׁוּ צוּם - הַזְּמִינוּ אֶת הָעָם לְצוּם,
 קְרָאוּ עֲצָרָה - קְרָאוּ לְכָל הָעָם לְהִתְאַסֵּף,
 אֲסַפּוּ זְקֵנִים כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ בֵּית ה'
 אֱלֹהֵיכֶם וְזַעֲקוּ אֶל ה' - אֲסַפּוּ הַזְּקֵנִים אֶת כָּל
 הָעָם, לְזַעֲקֵן אֶל ה' בְּמִקְדָּשׁ.
 טו. אָהָה לַיּוֹם, כִּי קָרוֹב יוֹם ה' - אוֹי עַל יוֹם
 הַפּוֹרְעָנוֹת, שֶׁקְרוֹב לְבוֹא עֲלֵינוּ,
 וּכְשֶׁד מִשְׁדֵּי יָבוֹא - כְּמוֹ בִיזַת הַשּׁוֹדְדִים,
 יִבִּיא ה' בְּחוּזֵק אֶת הָאֲרֶבָה לְכַלּוֹת אֶת הַכֹּל.
 טז. הֲלוֹא נִגְדַּד עֵינֵינוּ, אֲכַל נִכְרַת מִבֵּית
 אֱלֹהֵינוּ - הֲלֹא מוֹל עֵינֵינוּ יָבוֹא הָאֲרֶבָה
 וְיֹאכַל אֶת הַתְּבוּאָה, וְלֹא נוֹכַל לְהִבִּיא מִנְחוֹת
 וְנִסְדָּךְ לְבֵית ה',
 שְׂמָחָה וְגִיל - וּמִפְּנֵי כֵךְ, תִּכְרַת מִבֵּית ה'
 שְׂמָחָה וְגִיל.

ג. **לִפְנֵינוּ אָכְלָה אֵשׁ, וְאַחֲרָיו תִּלְהֵט לֶהֱבֵה -**
 החורבן שישאיר אחריו הארבה יהיה כה רב,
 שיראה כאילו לפניו באה אש, ושרפה את כל
 היבול, ואף אחריו באה אש, וכִלְתָה את
 הנותר.
כָּגֹן עֵדֶן הָאָרֶץ לִפְנֵינוּ - לפני בא הארבה היתה
 הארץ מלאה בכל טוב כגן עדן,
וְאַחֲרָיו מִדְּבַר שְׂמָמָה - ואחרי בואו נהפכה
 להיות כמדבר שממה,
וְגַם פְּלִיטָה לֹא הִיְתָה לוֹ - ולא השאיר דבר
 מכל היבול.
ד. כְּמִרְאֵה סוּסִים מְרֵאָהוּ, וּכְפִרְשִׁים כְּנֹן
יְרוּצוֹן - הארבה נראה במרוצתו, כמרוצת
 הסוסים עם פרשים,
ה. כְּקוֹל מְרַפְּבוֹת עַל רְאֲשֵׁי הַהָרִים, יִרְקְדוּן -
 הקול שמשמיע הארבה במרוצתו, יהיה כקול
 המרכבות המרקדות וקופצות בראשי
 ההרים,
כְּקוֹל לֵהֵב אֵשׁ, אֲכָלָה קֵשׁ - וכמו הקול
 הנשמע, כששורפת האש קש,
כְּעַם עֲצוּם יֵרוּד מִלְחָמָה - וכמו הקול
 שמשמיע, עם רב ועצום כשמוכן למלחמה.
ו. מִפְּנֵינוּ יַחֲלִילוּ עַמִּים - יפחדו העמים,
כָּל פְּנִים קִבְּצוּ פְּאֵרוֹר - פני הבריות השחירו
 מפחד, כשחרות המתקבצת בקדירה.
ז. כְּגִבּוֹרִים יִרְצוּן, כְּאֲנָשֵׁי מִלְחָמָה יַעֲלוּ חוֹמָה
- כמו גיבורים, ואנשי מלחמה העולים
 בחומת האוייב, ירוץ ויעלה הארבה על
 הארץ,
וְאִישׁ בְּדַרְכָּיו יִלְכוּן - בדרך המיועדת לו, בלא
 עקימות ותעִיָּה, (תְּעִיָּה - הליכה ממקום למקום ללא
 מטרה)
וְלֹא יַעֲבֹטוּן אַרְחוֹתָם - ולא יעקמו את דרכם.
ח. וְאִישׁ אַחֲיוֹ לֹא יִדְחֶקוּן, גָּבַר בְּמִסְלָתוֹ יִלְכוּן
- כל אחד מהארבה ילך בדרכו שלו, ולא
 ידחפו אחד את חברו,
וּבְעֵד הַשְּׁלַח יִפְלוּ - למקום שנשלחו - יעופו
 ויפלו שמה,
לֹא יִבְצְעוּ - ואינם ככל אוייב, שבעד בצע כסף
 ימנע מלהלחם.
ט. בְּעִיר יִשְׁקוּ - במרוצתם בעיר, ישמיעו
 קולם,
בְּחוֹמָה יִרְצוּן - ירוצו על החומה,
בְּבַתִּים יַעֲלוּ בְּעֵד הַחֲלוֹנוֹת, יָבֹאוּ כְּגִבּוֹרִים -
 ובבתים יעלו דרך החלונות - כגנבים.

יז. **עֲבָשׁוּ פְּרֻדוֹת, תַּחַת מְגֹרְפְתֵיהֶם -** חביות
 היין, ("פרודות") העומדות תחת המגופות
 (מגרפות, מגופה, הם מכסה החבית) יעלו עובש, מפני
 שכלל לא יפתחו לשים בהם יין.
נִשְׁמֹו אֲצֻרוֹת - מקום אוצרות התבואה, יהיו
 שוממים,
נִהְרְסוּ מִמְּגֹרוֹת, כִּי הִבִּישׁ דָּגֶן - יהרסו
 מחסני התבואה מחוסר שימוש, כי הדגן
 יתייבש ויכלה.
יח. מֶה נֶאֱנַחָה בְּהֵמָה, נִבְכוּ עֲדָרֵי בָקָר, כִּי
אֵין מְרֻעָה לָהֶם - מה מאוד נאנחה הבהמה,
 ועדרי הבקר מבולבלים מחוסר מְרֻעָה,
גַּם עֲדָרֵי הַצֹּאן נֶאֱשָׁמוּ - נעשו שממה.
יט. אֵלֶיךָ ה' אֶקְרָא, כִּי אֵשׁ אֲכָלָה נְאוֹת מִדְּבַר
- אליך ה' אקרא, על הארבה שיאכל הכל,
 כאש האוכלת נאות המדבר,
וְלֶהֱבֵה, לֶהֱטֵה כָּל עֵצֵי הַשָּׂדֶה - וכלהבת אש
 השורפת את עצי השדה.
כ. גַּם בְּהֵמוֹת שָׂדֶה, תַּעֲרוֹג אֵלֶיךָ - גם בהמות
 השדה כבייכול, יצעקו אליך,
כִּי יִבְשׁוּ אֲפִיקֵי מַיִם - כי המים באפיקי
 הנחלים - יתייבשו, (שבזמן הארבה תהיה עצירת
 גשמים)
וְאֵשׁ אֲכָלָה נְאוֹת הַמִּדְּבָר - יתייבש הדשא
 בנאות המדבר, כאילו אש אכלה אותם.

פרק ב

א. **תַּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן, וְהִרְיעוּ בְּהַר קִדְשֵׁי -**
 תקעו והריעו בשופר בציון, לעורר את העם
 לשוב בתשובה,
יִרְגְּזוּ כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ - יחרדו כל יושבי
 הארץ,
כִּי בָּא יוֹם ה', כִּי קָרוֹב - כי יום הפורענות
 שיביא ה', קרוב לבוא.
ב. יוֹם חֲשָׁד וְאֶפְלָה יוֹם עָנָן וְעֶרְפֶּל - המשיל
 את הצרה העתידה לבוא, לחושך, אפילה, ענן
 וערפל,
כְּשֹׁחַר פָּרֶשׁ עַל הַהָרִים - כמו אור השחר
 המתפרש על כל ההרים, יעלה ויתפרס
 הארבה בארץ,
עַם רַב וְעֲצוּם, כְּמֵהוּ לֹא נִהְיָה מִן הָעוֹלָם,
וְאַחֲרָיו לֹא יוֹסֵף, עַד שְׁנֵי דוֹר וְדוֹר - מעולם
 לא היה ולא יהיה בכל הדורות, ריבוי עצום
 כזה של ארבה.¹

¹ ובמכת הארבה במצרים שנאמר בו: "ויעל הארבה על כל ארץ מצרים... לפניו לא היה בן ארבה כמהו, ואחריו לא יהיה כו", היה רק ממין אחד וכאן מ - 4 מינים.

² כמו: "...כמשק גבים שקק בו"; ישעיהו לג' ד'.

י. **לִפְנֵינוּ רָגְזָה אֶרֶץ, רָעָשׁוּ שָׁמַיִם** - לפני הארבה ירעדו שמים וארץ, **שָׁמֶשׁ וַיִּרַח קִדְרוֹ** - יחשיכו השמש והירח, **וְכּוֹכְבִים, אֶסְפוּ נִגְהָם** - יאספו אור הכוכבים. (ר"ל, צער גדול יהיה בעולם)

יא. **וְה' נָתַן קוֹלוֹ לִפְנֵי חֵילוֹ** - וה', השמיע קולו ע"י הנביאים להזהיר את העם לפני בא חילו הגדול, (הארבה)

יב. **כִּי רַב מְאֹד מִחְנֵהוּ, פִּי עָצוּם עָשָׂה דְבָרוֹ** - והזהירו שגדול מאוד, המחנה של עושי דבר ה', **כִּי גָדוֹל יוֹם ה' וְנוֹרָא מְאֹד** - כי גדול ונורא מאוד יום הפורענות שיביא ה', **וּמִי יִכְלִינוּ** - ומי יוכל, להחזיק ולסבול פורענות זו.

יג. **וְגַם עֵתָה נֶאֱמַר ה'** - וגם עתה, אחר שנגזרה עליכם הגזירה, **שָׁבוּ עָדֵי בָכָל לִבְבֵכֶם** - שובו אלי בכל לבבכם, **וּבְצֹאֹם וּבְבִכֵי וּבְמִסְפַּד** - צומו, תבכו, עשו מספד על מעשיכם הרעים, והכניעו לבבכם אל ה'.

יד. **וְקָרְעוּ לִבְבֵכֶם וְאֵל בְּגְדֵיכֶם** - קרעו את לבבכם בכניעה לפני ה', ולא במעשים חיצוניים כקריעת הבגדים, **וְשׁוּבוּ אֵל ה' אֱלֹהֵיכֶם** - בכל לבבכם, **כִּי חֲנוּן וְרַחוּם הוּא אֶרְךְ אַפַּיִם וְרַב חַסֵּד, וְנַחֵם עַל הַרְעָה** - ופעמים, מתחרט על הרעה שחשב לעשות.

יז. **מִי יוֹדַע, יָשׁוּב וְנַחֵם** - מי יודע, אולי ישוב ה' מכעסו, ויתחרט על הרעה שחשב לעשות, **וְהִשְׁאִיר אַחֲרָיו בְּרָכָה** - ואחר הארבה, ישאיר ה' ברכה ביבול, **מִנְחָה וְנִסְדָּךְ לֵה' אֱלֹהֵיכֶם** - ותוכלו להביא מהיבול מנחה ונסך לה'.

טו. **תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּצִיּוֹן** - לעורר את העם לתשובה, **קִדְשׁוּ צוּם** - זמנו את העם לצום, **קָרְאוּ עֲצָרָה** - קראו לעם, להתאסף לתפילה וזעקה לה'.

טז. **אֶסְפוּ עִם, קִדְשׁוּ קָהֵל, קִבְּצוּ זִקְנֵי אֶסְפוּ עוֹלָלִים וַיּוֹנְקֵי שָׂדִים, יֵצֵא חֲתָן מִחֲדָרוֹ וְכָלָה מִחֲפָתָה** - אספו את כל הקהל, את הילדים, התנוקות, החתן והכלה לצום ותפילה, **יז. בֵּין הָאוֹלָם וְלִמְזֻבָּח, יִבְכוּ הַכְּהֲנִים מִשְׁרָתֵי ה' וַיֹּאמְרוּ** - במקום עבודתם, יבכו הכהנים בתפילה ויאמרו:

חוסה ה' על עמך - רחם ה' על עמך, **וְאֵל תִּתֵּן נַחֲלֶתְךָ לְחַרְפָּה** - ואל תתן את א"י, שתהיה בחורבנה לחרפה,

לִמְשַׁל בָּם גּוֹיִם - שבחוזק הרעב יצאו ישראל מארצם, וימשלו בהם הגויים בארצותם, **לָמָּה יֹאמְרוּ בְּעַמִּים אִיָּה אֱלֹהֵיהֶם** - שיאמרו הגויים: איה ה' אלוקיהם, שהם חסרי כל. **יח. וַיִּקְנָא ה' לְאַרְצוֹ** - אחר שיעשו תשובה, ינקום ה' נקמת ארצו שהיתה שממה, **וַיַּחְמַל עַל עַמּוֹ** - וירחם על עמו ישראל. **יט. וַיַּעַן ה' וַיֹּאמֶר לְעַמּוֹ** - יענה ה' לצועקים אליו ויאמר:

הֲנִי שִׁלַּח לָכֶם אֶת הַדָּגָן וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר - הנה אני שולח לכם ברכה בדגן בתירוש וביצהר, **וּשְׁבַעְתֶּם אֹתוֹ** - ותשבועו ממנו, **וְלֹא אֶתֵּן אֶתְכֶם עוֹד, חֲרָפָה בְּגוֹיִם** - ולא תגלו עוד מארצכם, להיות לחרפה בארצות הגויים.

כ. **וְאֶת הַצִּפּוֹנִי אֶרְחִיק מֵעַלְיָכֶם** - ואת הארבה שבא מצפון - ארחיק מארצכם, **וְהִדְחַתִּיו, אֵל אֶרֶץ צִיָּה וּשְׂמָמָה** - אדחה את הארבה אל ארץ רחוקה ושוממה, **אֶת פְּנֵינוּ אֵל הַיָּם הַקְּדָמָנִי** - את תחילתו של נחיל הארבה, אדחה אל ים המלח שבמזרח הארץ, **וְסִפּוֹ אֵל הַיָּם הָאַחֲרוֹן** - ואת סופו אדחה אל הים התיכון, **וְעָלָה בְּאִשׁוֹ, וְתַעַל צַחְנָתוֹ** - ואחר שימות הארבה, יעלה ריחו הרע באפי העוברים, **כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת** - שהגדיל לעשות רעה גדולה.

כא. **אֵל תִּירְאֵי אֲדָמָה** - אל תפחדו יושבי הארץ, **גִּילִי וּשְׂמַחִי, כִּי הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת** - גילו ושימחו, כי טובות גדולות יעשה ה' עמכם. **כב. אֵל תִּירְאוּ בְּהַמּוֹת שָׂדֵי** - אל תפחדו בהמות השדה, **כִּי דָשְׁאוּ נְאוֹת מִדְבָּר** - כי הדשא שיבש בנאות המדבר, ישוב ויצמח, **כִּי עֵץ נִשְׂא פְרִיָו** - ישוב העץ - ויתן פירות, **תֵּאָנָה וְגִפְנֵן נִתְּנוּ חֵילָם** - התאנה והגפן ישובו לתת את כוחם. (פירות).

כג. **וּבְנֵי צִיּוֹן, גִּילוּ וּשְׂמַחוּ בֵּה' אֱלֹהֵיכֶם, כִּי נָתַן לָכֶם אֶת הַמּוֹרָה, לְצַדִּיקָה** - כי נתן לכם ה' גשם (מורה - גשם הראשון), ברוב צדקה ובריבוי גדול, (ולא כפי הראוי לכם ע"פ מעשיכם) **וַיּוֹרֵד לָכֶם גֶּשֶׁם, מוֹרָה וּמַלְקוֹשׁ בְּרֵאשׁוֹן** - שאף שבאותה שנה, גם הגשם הראשון וגם האחרון (מלקוש - גשם אחרון) ירד בחודש הראשון, בניסן, צמחה התבואה.

כד. ומלאו הגרנות בר - יתמלאו הגרנות ברוב התבואה, והשיקו היקבים תירוש ויצהר - וישבו היקבים להשמיע קול, בזרימת משקה היין והשמן בתוכם. כה. ושלמתי לכם את השנים אשר אכל הארבה הילק והחסיל והגזם, חילי הגדול אשר שלחתי בכם - מה שנחסר מהתבואה, מפני צבא הארבה הגדול ששלחתי בכם, אשלים ברוב ברכה שאביא עליכם. כו. ואכלתם אכול ושבוע, והללתם את שם ה' אלהיכם - תאכלו ותשבועו, ותהללו את ה', אשר עשה עמכם להפליא - שעשה עמכם ברכה מופלאה, ולא יבשו עמי לעולם - ולא יבואו עוד עמי לידי בוש, לגלות מארצם מפני רעב. כז. וידעתם כי בקרב ישראל אני - כשתבוא הברכה הרבה בארצכם, תדעו שה' שוכן בקרבכם ומשגיח עליכם, ואני ה' אלהיכם ואין עוד - מלבדי, ולא יבשו עמי לעולם:

פרק ג

א. והיה אחרי כן - באחרית הימים, אשפוך את רוחי על כל בשר - ישפוך ה' רוח קדשו על כל בשר בבני ישראל, ונבאו בניכם ובנותיכם - תשרה רוח נבואה, על בניכם ובנותיכם, זקניכם חלמות יחלמו - זקני ישראל יראו מראות נבואה בחלומותיהם, בחוריכם חזינות יראו - ואף הבחורים יראו מראות נבואה. ב. וגם על העבדים ועל השפחות בימים ההמה אשפוך את רוחי - ואפילו עבדים ושפחות יזכו לנבואה. ג. ונתתי מופתים בשמים ובארץ - אתן מופתים בשמים ובארץ, (במלחמת גוג ומגוג) דם ואש - ישפך דם מחנה גוג, ואש תרד מן השמים ותשרפם, ותימרות עשן - עשן השריפה, יעלה בזקיפות קומה למעלה - כעץ תמר. ד. השמש יהפך לחושך - מגודל הרעה שתבוא על מחנה גוג, תראה להם השמש חשוכה, והירח לדם - ואור הירח, יאדים בעיניהם - כדם,

פרק ד

א. פי הנה בימים ההמה, ובעת ההיא, אשר אשיב את שבות יהודה וירושלם - כשישובו מהגלות לעתיד לבוא, ב. וקבצתי את כל הגוים והורדתים אל עמק יהושפט - אקבץ את כל הגוים שיבואו עם גוג, לעמק יהושפט, ונשפטי עמם שם, על עמי ונחלתי ישראל אשר פזרו בגוים - אשפוט ואעניש אותם על שפזרו את עמי בגלויות, והרעו לבניי, ואת ארצי חלקו - ביניהם לנחלה. ג. ואל עמי ידו גורל - ועל בני ישראל היו משליכים גורל, לחלק את בניי ביניהם, ויתנו הילד, בזונה - את ילדי ישראל, היו נותנים כאתנן לזונה, והילדה, מכרו ביין וישתו - ואת הילדות, היו נותנים עבור היין שקנו לשתות. ד. וגם מה אתם לי צר וצידון, וכל גלילות פלשת - מה לכם, ומדוע באתם אנשי צור, צידון וכל מחוזות הפלישתים, להרע לעמי ישראל? ה. הגמול אתם משלמים עלי - האם משלמים אתם לי גמול, על איזו רעה שעשיתי עמכם?! (הלא מעולם לא הרעותי לכם) ואם גמלים אתם עלי - ואם תגמלו לעמי רעה, קל מהרה אשיב גמלכם בראשכם - במהירות אשיב לכם גמול על הרעה - בראשכם. ה. אשר כספי וזהבי לקחתם - הלא את הכסף וזהב שנתתי לבניי - גזלתם מהם, ומחמדי הטבים, הבאתם להיכליכם - ואת הדברים הנחמדים שנתתי לישראל, הבאתם לארמנותיכם. ו. ובני יהודה ובני ירושלם, מכרתם לבני היונים, למען הרחיקם מעל גבולם - ואת בני יהודה וירושלים, הייתם מוכרים לבני ארץ יון, כדי שלא ישובו עוד לארצם.

הענבים, כך הגיע זמן הריגת הגויים בעמק יהושפט, בעבור רעתם.
יד. המונים המונים - המונים יפלו וימותו, **בעמק החרוץ** - בעמק יהושפט, ששם יחרוץ ויחתוך ה' את דין הגויים,
פי קרוב יום ה' בעמק החרוץ - כי קרוב יום המשפט, שישפוט ה' בעמק יהושפט.
טו. שמש וירח קדרו - יחשיכו השמש והירח, **וכוכבים, אספו נגהם** - יאספו אור הכוכבים (ר"ל, צער גדול יהיה בעולם)
טז. וה' מציון ישאג, ומירושלים יתן קולו, ורעשו שמים וארץ - ירעדו מעוצמת השאגה שמים וארץ,
וה' מחסה לעמו - ויכסה ה' על עמו, להגן עליהם,
ומעוז, לבני ישראל - והוא חוזקם של ישראל. **יז. וידעתם** - כשאשיב שכינתי לציון, **פי אני ה' אלהיכם, שכן בציון הר קדשי, והיתה ירושלים קדש, וזרים לא יעברו בה עוד** - להרע לישראל.
יח. והיה ביום ההוא, יטפו ההרים עסיס - מרוב הטובה שתבוא על ישראל, כאילו יטפו על ההרים יין, מהגפנים הנטועים שם, **והגבעות תלכנה חלב** - ועל הגבעות יטף חלב, מהבהמות הרועות שם,
וכל אפיקי יהודה ילכו מים - וכל אפיקי הנחלים שביהודה יתמלאו במים,
ומעין מבית ה' יצא - הוא המעיין הנזכר בנבואת יחזקאל בפרק מז', **והשקה את נחל השטים** - וימלא מים, את נחל השטיס.
יט. מצרים לשממה תהיה, ואדום למדבר שממה תהיה - מצרים ואדום יהיו לשממה, **מחמס בני יהודה** - עונש על הגזל שגזלו מישראל,
אשר שפכו דם נקיא בארצם - ומהדם הנקי ששפכו בישראל.
כ. ויהודה לעולם תשב, וירושלים לדור ודור - ולא יחרבו לעולם.
כא. ונקיתי - על השלל שלקחו הגויים מישראל - אנקה אותם מעוון (כי גם ישראל יקחו מהם לעתיד ויהיו להם לשלל),
דמים לא נקיתי - אך מהעוון ששפכו את דמם של ישראל - לא אנקה !!
וה' שכן בציון - וענשם זה יבוא, כשה' ישיב שכינתו לציון.

ז. הנני מעירם מן המקום אשר מכרתם אתם שמה - הנה אני מעורר את בני שגלו, לשוב לארצם,
והשבתי גמלכם בראשכם - ולכם, אשיב את גמולכם בראשכם.
ח. ומכרתי את בניכם ואת בנותיכם, ביד בני יהודה - אמסור את בניכם ובנותיכם, ביד בני יהודה,
ומכרום לשבאים, אל גוי רחוק פי ה' דבר - ובני יהודה, ימכרו אותם לבני ארץ שבא הרחוקה
ט. קראו זאת בגוים - הכריזו בין הגויים, (מה שיאמר להלן)
קדשו מלחמה - זמנו עצמכם למלחמה, **העירו הגבורים, יגשו יעלו כל אנשי המלחמה** - העירו את לב הגיבורים, לבוא על ירושלים למלחמה.
י. פתו אתיכם לחרבות - תכתשו את אתי החפירה, ועשו מהם חרבות,
ומזמרתיהם לרמחים - ואת המזמרות (הכלי שחותחים בו זמורות הגפן) תכתשו, ועשו מהם רמחים³, (רומח - פלי מלחמה)
החלש יאמר גבור אני - גם החלש יאמר, גיבור אני ואצא להלחם.
יא. עושו - התקבצו,
ובאו כל הגוים מסביב ונקבצו - ובואו כל הגויים שמסביב א"י, להקבץ למלחמה,
שמה - בעמק יהושפט,
הנחת ה', גבוריך - הורד ה' ושבור, את כל המתחזקים בגבורה נגדך.
יב. יעורו, ויעלו הגוים אל עמק יהושפט - יתעוררו הגויים לבוא אל עמק יהושפט למלחמה,
פי שם אשב לשפט את כל הגוים מסביב - כי שם עתיד אני לשפוט את כל הגויים שבאו מסביב א"י.
יג. שלחו מגל פי בשל קציר - שלחו את המגל, לקצור התבואה הבשלה. הגויים נמשלו לתבואה בשלה, ומוכנה לקצירה, והמגל, הוא החרב שתהרוג בהם,
באו רדו פי מלאה גת - בואו דורכי הענבים ורדו לגת, שהיא מלאה בענבים. עמק יהושפט נמשל לגת, המלאה בגויים שנמשלו לענבים,
השיקו היקבים, פי רבה רעתם - כמו היין, המשמיע קול בזרימתו בגת, אחר דריכת

³ ולעתיד לבוא ניבא ישעיהו להפך: "וכתתו חרבותם לאתים, וחקיתותיהם למזמרות, לא ישא גוי אל גוי חרב, ולא ילמדו עוד מלחמה", ישעיהו ב', ד'. וכמו"כ במיכה ד', ג'.